

В.В. Могильний,
науковий керівник – **А.Л. Чернявський,**
Українська академія банківської справи НБУ

ДЕЛІМІТАЦІЯ МОРСЬКИХ ПРОСТОРІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ

Після здобуття Україною незалежності перед нею, як і перед іншими новоутвореними суверенними державами, постала проблема встановлення своєї територіальної юрисдикції, тобто визначення її кордонів. І якщо на суші ці питання за 14 років самостійності, можна сказати, відпали, то на морських просторах є досить далекими від свого кінцевого вирішення. Мова йде, перш за все, про делімітацію континентального шельфу Чорного моря між Україною та Румунією, а також Азовського моря між Україною та Російською Федерацією.

Значною мірою це стосується україно-румунського спору в Чорному морі. З 1996 року, коли все і розпочалося, можна сказати, вдалося домовитися з основних питань та зберегти українську територію. Невирішеною залишилася тільки проблема визначення статусу острова Зміїний. Чому навколо нього точиться суперечка? Тому що під ним “золоте дно” – значні поклади нафти й газу. Приналежність острова Україні дає нашій державі право на територіальне море навколо нього та відповідно на континентальний шельф, який, до речі, вже досить вдало зі своєї сторони розробляє Румунія. Остання, не бажаючи поступатися своїми економічними інтересами, наголошує, що Зміїний – не острів, а всього лише скеля без права на територіальне море. Враховуючи, що українська позиція є досить міцною, можна сподіватися на нашу перемогу.

Більш складною для України є ситуація по Азовському морю. Можна сказати, що тут зіткнулися не тільки економічні, а й геополітичні інтереси двох сусідніх держав, одна з яких, до речі, є гарантом суверенітету та територіальної цілісності іншої.

Ситуація загострилася восени 2003 року. Як пам’ятаємо, це було пов’язано з подіями навколо Коси Тузла. Росія наполягала на тому, що “острів Тузла” – це найбільш виступаюча з води частина піщаної коси, яка є продовженням Таманського півострова. Україна ж вважає за краще називати цю землю – “острів Коса Тузла”. Відповідно, росіяни, запобігаючи розмиванню таманських берегів штормами, стали сипати дамбу на місці розмитої коси. Українці ж запідозрили, що справа йде до захоплення їх суверенної території і навіть поставили там прикордонну заставу. Гумору всій цій суперечці додає той факт, що за картами кордонів радянської доби це дійсно територія України, навіть незважаючи на те, що глибина «протоки» між краєм російської греблі і українською межею складає 20-30 см. Російська сторона пропонує розділити дно і надра Азовського моря, а воду залишити загальною. Проте офіційний Київ від такого варіанта відмовлявся. За українським варіантом пропонувалося поділити і дно, і море. Як виявилось,

така позиція під російським наступом протрималася недовго. За результатами переговорів Росія і Україна визнали, що Азовське море і Керченську протока історично є внутрішніми водами двох країн. Тож у питанні про статус Керченської протоки Росія добилася майже всього, чого хотіла. Експлуатуватися вона буде спільним підприємством. Російські і українські судна ходитимуть по ній вільно – і цивільні, і військові. А ось на вхід іноземних військових кораблів повинен бути одержаний дозвіл і Росії, і України. Питання ж про делімітацію межі в протоці було відкладене, але результат, що цікавить Росію, в тому і полягає, щоб протока залишалася в загальному володінні, і ніякої чіткої межі, яка дозволила б Україні проводити сепаратну політику, там не було.

Невирішеним залишилося і питання навколо шельфу Азовського моря. За результатами переговорів була створена експертна комісія. Однак російська сторона на першому ж засіданні вийшла з переговорного процесу. На мою думку, це є свідченням необхідності для росіян затягування часу. Можливо, офіційна Москва хоче дочекатися більш сприятливої ситуації у відносинах з Києвом, щоб домагатися певних поступок. А можливо ж, просто хоче більш детально з'ясувати перспективність азовських покладів нафти й газу.

Звичайно ж, азовський шельф значно поступається західносибірським, каспійським чи навіть чорноморським родовищам, проте на Азовському морі умови набагато простіші. При середній глибині моря не більше 40-50 м найперспективніші ділянки доводяться на ще менші глибини і недалеко від берега, тобто існує можливість бурити горизонтальні свердловини з суші. Відповідно, освоєння цих ділянок обійдеться дешевше. До того ж, для порівняння, російським чорноморським родовищам притаманний ряд негативних факторів: окрім великих глибин сюди додається також агресивне середовище та підвищені вимоги до екологічної безпеки.

Крім того, у чорноморсько-азовського шельфу як регіону нафтогазовидобування є одна незаперечна якість, завдяки якій проекти тут виглядають привабливими навіть у разі обмежених запасів, особливо, якщо враховувати будівництво нафтопроводу Бургас-Александрополіс, що зробить чорноморсько-азовську нафту ще привабливішою.

Становить це інтерес і для України, яка завжди потерпає чи то від нестачі енергоносіїв, чи то картельних змов їхніх постачальників. Однак, як показує досвід, ми вміємо поступово здавати свої позиції в цьому регіоні. Принаймні, так було за попередньої влади. А тиску, гадаю, треба очікувати, оскільки, якщо дно поділити посередині, то основна частина принаймні вже досліджених родовищ припадає саме на українську частину. Тому Росія, скажімо, може запропонувати такий варіант поділу шельфу, щоб і їй відійшла певна частина перспективних родовищ. Вона ж натомість поступиться ділянками такої ж площі, але вже без покладів. Варіантів дуже багато. Критерій же справедливості завжди лишатиметься оціночною категорією.

Звичайно, було б краще, якби і з цього спору було рішення міжнародного судового органу. Проте звернутися до Міжнародного Суду в Гаазі можна лише за згодою обох сторін спору. Крім того, Росія не визнає його обов'язкової юрисдикції. Звернення ж суду до Ради Безпеки ООН задля тиску на порушника запросто може бути заблоковано правом вето, що належить Росії як постійному члену.

Тож тут доведеться чекати прояву російської ініціативи. Але поборотися є за що. Єдина вимога, щоб цей процес проходив мирним та дипломатичним шляхом. В цьому питанні як ніколи важливими є взаєморозуміння та співпраця між зацікавленими державами, докладання всіх зусиль для того, щоб досягти хоча б тимчасової домовленості практичного характеру і протягом цього перехідного періоду не ставити під загрозу досягнення остаточної угоди або не перешкоджати його досягненню, як цього вимагають норми міжнародного права.

Список літератури

1. Авраменко И.М. Международное морское право: Учеб. пособие. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. – 320 с.
2. Казьмин Ю., Джибенко П. Практика государств по разграничению морских пространств // Нефтегазовая вертикаль. – 2002. – 26 апреля.
3. Международное право: Учебник / Отв. ред. Ю.М. Колосов, З.С. Кривчикова. – М.: Междунар. отношения, 2000. – 720 с.
4. Шемякін О., Благодельський С. Міжнародно-правові основи режиму континентального шельфу України // Право України. – 2002. – № 3. – С. 158-161.
5. Шемякін О., Короткий Т. Про делімітацію континентального шельфу між Україною та Румунією // Право України. – 1998. – № 3. – С. 85-88.

Могильний, В.В. Делімітація морських просторів України: проблеми та перспективи вирішення [Текст] / В.В. Могильний; наук. кер. А.Л. Чернявський // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє: збірник тез доповідей за матеріалами Восьмої науково-практичної конференції студентів (18-22 квітня 2005 р.) та Дев'ятої науково-практичної конференції студентів (27 квітня 2006 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2006. - С. 150-153.